

Nr 1 2014 • årgång 17

pris 90 kronor

É Romani Glinda

8 april
firas i hela landet

**Nu har
vitboken
kommit!**

Den romska ledaren

Vi hade tur med vädret inför den Internationella romadagen den 8 april.

Jag tror att hela världens romer uppmärksammade dagen. Många, liksom vi här i Stockholm, passade på att lyfta romernas situation på det politiska planet genom olika seminarier. Därefter firades det med musik, sång, dans och mat.

Regeringen hade dessförinnan släppt vitboken om romer på Norra latin i Stockholm och hela evenemanget visades i direktsändning på teve. Som vanligt gjorde Rosa Taikon och Singoalla Millon succé då de charmade publiken med sina svar och kommentarer. Vitboken handlar om svenska myndigheters kränkningar av romer och romers brist på mänskliga rättigheter genom hundra år. Samma dag, ironiskt nog, berättade Diana Nyman i samma direktsändning, som om inget hänt, att hon som regeringens speciellt inbjudna romska gäst blivit diskriminerad av en personal på Hotell Sheraton samma morgon. Hon berättade att detta var hennes och många fler romers vardag. Detta är vad man lever med.

Samtalen med polisen om kringresanderegistret har fortsatt. De har själva rannsakat sig och kommit på att det inte har någon som helst kunskap om romer och söker nu kunskap om dem genom samarbete. Här kan man tycka att vi först ska utreda skuldfrågan i uppkomsten av registret. Man har ju trots allt kommit fram till att det är ett olagligt register som svällt i omfattning utan att någon har brytt sig om vare sig att rensa eller att över huvud taget fundera på om detta register verkligen fyller någon funktion. Polisen i Malmö erkänner nu att det blev ett etniskt register trots att man tidigare förnekat detta. Man vet heller inte vem som har beordrat skapandet av registret. Det måste ha varit en heltidssysselsättning för minst två personer kan man tycka. Här brister det i den befintliga strukturen, som Marian Wydow skulle ha sagt, om man inte kan ta fram den personen. Är det inte vanligt att en brottsling, som i det här fallet polisen, ska bli

dömd först innan han eller hon blir rehabiliterad?

Polisen har varit i Warszawa i ett möte med OSSE och där fått information om hur polisen bör arbeta med romer. OSSE har gett ut en handbok till Europas poliser om "Police and Roma and Sinti: Building Trust and Understanding". Vi får väl se vad vår svenska polis kommer att lära sig av den.

Det är många romer som nu har sökt information från SIN för att se om de finns med i registret. Väntan på svar är lång. Enlig SIN kan det ta upp till ett år innan man får svar på sin integritetsfråga. "Vi har många ärenden utöver polisens register svarar de". Stackars SIN, de verkar vara underbemannade. Kan man inte tillsätta mer personal i arbetslöshetens tider.

Européen Roma summit gick av stapeln i Bryssel den 4 april. Där skulle man ta upp romers inkludering samtidigt som man skulle visa på goda exempel på vad man åstadkommit för romers bästa. Bland annat var Rumäniens president Traian Băsescu och premiärministerns rådgivare Damian Draghici där och betygade de satsningar som gjorts för Rumäniens romer. Trots det har närmare 600 000 romer lämnat landet sedan Rumäniens inträde i EU. Senaste informationen var att det finns ca 250 000 rumänska romer i Storbritannien. Många romer som var med på mötet sa att detta var bara ännu ett av många möten om romer. Mycket snack och lite verkstad. Slutsatsen blev ändå att Rumänien är ett europeiskt problem som måste lösas av Europa och dess kommissioner.

Vi är glada att Thomas Hammarberg ska leda den nya kommissionen om antiziganism som presenterades dagen efter vitbokspresentationen. Med sin erfarenhet som kommissionär för mänskliga rättigheter har han och hans kommande medarbetare en stor chans att ta upp frågan och driva den på hög nivå. Den nya kommissionen kommer även att göra en djupdykning i Skånepolisen register för att se var ansvaret ligger.

Fred Taikon

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion:

Maja-Lena Taikon, Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund,
Veronika Portik och Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: mia@romaniglinda.se

Vår bidragsgivare

Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

Missa inte!

20 Vitbokens referensgrupp på Norra latin i Stockholm.

6 Glada miner i köket inför firandet av 8 april.

12 Möte med polisen angående registreringen av romer.

26 Romska filmer på filmfestival i Göteborg.

I detta nummer kan du läsa om

DEBATT

4 Kennet Johansson har varit chef för Malmö Museer och Generaldirektör för Kulturrådet. Han skriver om behovet av romska institutioner.

ÉRG TAR EN LATTE MED

5 Mirsad Sahiti från Malmö Ungdomscentralen.

INTERNATIONELLA ROMADAGEN

6 Firandet av internationella romadagen den 8 april.

POLISENS SAMTAL MED ROMERNA

12 För att förbättra relationerna med romerna i efterdyningarna av registerskandalen har samtal inletts.

ALLA TALAR OM

16 En nätverksgrupp för de rumänska tiggarna har bildats och delegater från Rumänien har varit här för att diskutera frågan. Att problemet finns i hur Rumänien behandlar sina romer är inget nytt.

VITBOKEN

20 Så kom då äntligen vitboken som berättar om de övergrepp på romer myndigheter har gjort under 1900-talet. Många hade samlats på Norra latin.

KOMMISSIONEN

23 Dagen efter vitbokspresentationen presenterades en kommission som ska arbeta mot antiziganism i två år. Thomas Hammarberg ska leda den.

Bilden på framsidan är tagen under Vitboks släppet av Mia Taikon.

STRINDBERG PÅ NATIONELLA MINORITETSSPRÅK

25 Podiums sista satning inom området minoritetsspråk är fem översättningar av Strindberg.

FILMFESTIVALEN I GÖTEBORG

26 Lena Israel berättar om de romska filmerna under festivalen

KVINNODAGEN

29 I Skarpnäck firades internationella kvinnodagen med seminarier och samtal.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

30 Vi fortsätter med att visa Jonny Ivanovic foton från olika länder i detta nummer. Tack för det Jonny!

Det måste finnas romska institutioner

Kennet Johansson har varit chef för Malmö Museer och Generaldirektör för Kulturrådet och har under sina år på dessa poster mött många romer.

Han menar att kultursektorn har ett stort ansvar och särskilt då museerna som ska vara samhällets minne. Men även om det nu finns museer som lyfter den romska kulturen så går det trögt. "I museivärlden är det Nordiska museet som haft den romska kulturen som sitt ansvar. Man kan inte säga att de drivit frågan så att de svettats precis." Skriver han bland annat.

Rasismen riktad mot romer har i vårt land många ansikten. Under min uppväxt i Hörby, en liten kommun i Mellanskåne, fanns en rasism som på något sätt var självklar. Synen på romer var att de var tjuvaktiga, att de inte ville ha fast bostad och gott kunde tälta på den gamla soptippen. Det enda tillfället de var välkomna var som ett pittoreskt inslag på Hörby marknad. Sen skulle de försvinna till nästa år och under tiden inte märkas. Vuxensamhället lyckades inte presentera en motbild för mig.

Under min tid som museichef på Malmö Museer genomfördes flera projekt om och med romer. Då insåg jag till min fasa hur grundläggande rasismen är gentemot romer. Det man kan säga och göra mot romer skulle inte vara möjligt mot någon annan grupp i samhället. Man kan skriva och uttala sig på ett sätt som är rent rasistiskt, och komma undan med det. För att inte tala om vardagen för romer. Om det inte är campingplatser som vägrar ta emot romer så är det butiker som kör ut dem. De förvägras bostad och jobb pga. sin etniska tillhörighet. Polisen upprättar helt skamlöst register över romer och kommer undan genom att hävda att döda människor och nyfödda barn behöver ha en etnisk stämpel för att polisen ska kunna bekämpa brott. Det är en skam för det svenska samhället att

behandla människor på detta sätt.

Dessutom har man mage att påstå att man som rom inte vill acceptera majoritetssamhällets normer och värderingar. Det är nästa lurendrejeri från rasisterna. Först utesluta människor totalt och därefter påstå att det är deras eget fel att de inte kommer in. Jag skäms som skåning och svensk för att detta tillåts ske.

Vi som tittar på när detta sker och som låter rasister härja fritt är också delskyldiga. Hotell Sheraton måste stå för vad de gjort, bara för att ta ett exempel. Rasism och antiziganism ska inte få tillåtas. Hur vi behandlar medborgare i Sverige är inte en upplysningsfråga. Man måste helt enkelt själv ta ställning och fundera över vilken framtid man vill ha. Fascism och rasism är inget någon vettig människa längtar efter.

Agerande från Sverigedemokrater och öppna fascister och nazister måste få konsekvenser. Mitt förslag är en hårdare attityd från politiskt håll och från samhället gentemot diskriminering, att lagstiftningen skärps, och inte minst följs. Om vi inte tar i frågan på allvar nu, kommer i en inte alltför avlägsen framtid romerna att förföljas och diskrimineras på sätt som vi har varit med om i Europa för inte så väldigt länge sedan. De kommer än mer att utnyttjas för att avhumanisera majoritetssamhället.

Kultursektorn har ett avgörande ansvar i frågan, inte minst museer och andra institutioner som ska vara samhällets minne. I museivärlden är det Nordiska museet som haft den romska kulturen som sitt ansvar. Man kan inte säga att de drivit frågan så att de svettats precis. Däremot har ett antal museer ibland annat Malmö, Göteborg och Örebro gjort förtjänstfulla insatser. Men så länge inte en nationell samling och uppbyggande av romska nationella institutioner sker, kommer det ena projektet att avlösas av nästa, men inget beständigt skapas. Romer måste ges möjlighet att själva driva sin research och publicera sina egna tolkningar av samtiden och historien. Det finns givetvis romska föreningar och aktiviteter som flyttar frågan framåt. Men det måste finnas nationella institutioner. Först då får romerna själva möjligheten att ta makten över åtminstone en del av historien och framtiden.

Kennet Johansson
F.d. Generaldirektör för Statens kulturråd

ÉRG TAR EN LATTE MED: Mirsad Sahiti

Malmö Ungdomscentralen är en fristående romsk förening med många aktiviteter för ungdomar. Nyligen fick föreningen ett anslag från Malmö stad för att kompetensutveckla lärare i 50 skolor i Malmö.

Text Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Mirsad Sahiti är ordförande i föreningen. Innan de fick pengar till att kompetensutveckla personalen i Malmös skolor hade föreningen arrangerat en utställning på flera platser i Malmö i samarbete med Moderna museet. Det var då idén om 12 frågor och svar om romer kom.

– Under de senaste åren har det kommit många filmer, artiklar och böcker som inte visar upp en helt sann bild romer. Det kan ha varit sant för en viss specifik grupp, men det finns inga generella sanningar som gäller för alla romska grupper. Romer är inte en homogen grupp.

Kan man då ge en relevant information som är giltig för alla romska grupper?

– Innan man ens kan svara på den frågan måste vi se hur skolan hanterar sitt uppdrag. I skolan finns ingen information alls om romer, trots att det enligt läroplanen ska finnas information om alla nationella minoriteter. Många tror fortfarande att romer är en homogen grupp, men så är det ju inte. Lärarna har i uppgift att informera om de nationella minoriteterna, men det finns inga läromedel för detta, vilket innebär att lärarna blir rädda för att ta upp romer på schemat.

Idén med 12 frågor och svar om romer skulle konkretiseras som intervjuer som filmades. Men innan hade man gjort en enkät som skickades ut till lärare, rektorer, utbildare och informatörer. Enkäten bestod av en enda fråga: Vilken fråga skulle du vilja ställa till en rom?

– Vi fick in 120 svar med förslag på frågor. Bland dem valde vi ut tolv frågor som vi tyckte var mest intressanta och som hängde ihop. Man kan säga att vi formulerade om de svar vi hade fått in.

När arbetsgruppen sedan funderade på

hur man skulle gå vidare bestämde man sig för att en representant från de sju största romska grupperna i Sverige skulle få svara på frågorna. Och så blev det.

– Vi bokade tid för filmning med de sju representanterna. De svarade på de tolv frågorna och efter visst arbete hade vi en film.

Filmen låg sedan till grund för en broschyr med samma namn som gjordes kort därefter. Där fanns nu alla frågor och svar. Broschyren har 28 sidor.

– Vissa svar påminde om varandra, medan andra är helt olika. På det här sättet gav vi en rätt bra bild av dessa grupper syn på olika saker.

Den 28 januari i år var det premiär för den 53 minuter långa filmen.

– Vi fick mycket bra feedback på filmen.

Tillsammans är filmen och broschyren verktyg för Ungdomscentralen att kompetensutveckla personal inom skolan. Redan dagen efter filmpremiären var Mirsad och hans kollegor ute i Humlaskolan i Bromölla för att kompetensutveckla personalen.

– Då upptäckte vi hur bra film och broschyr kompletterade varandra. Innan de fick se filmen fick de svara på de tolv frågorna. Sedan fick de fylla i det rätta svaret medan de ser filmen. När vi sedan jämför de två svaren ser vi hur deras kunskap om romer och romsk kultur har ökat.

Näste steg i kompetensutvecklingen är att de får en lapp med de tolv frågorna. Nu ska de se likheter och skillnader i de olika svaren från de sju grupperna.

– De fick arbete i grupper om två och två. Det är på det här sättet lärarna sedan ska arbeta med sina elever. Vi har sedan

återvänt till skolan och frågat barnen vad de tycker om filmen och broschyren. De fick också ställa frågor vilket innebar att vi fick in nya frågor. Det var mycket roligt att prata med barnen, säger Mirsad.

Nu har Malmö Ungdomscentral fått pengar av Malmö stad för att kunna fortsätta med sin kompetensutveckling av skolpersonal.

– Det känns underbart! Vi kommer att besöka femtio skolor till. Bakom oss står också Grundskoleförvaltningen och Antirasistiskt lärarnätverk. När vi har varit hos alla skolor i Malmö är tanken att vi ska kompetensutveckla polisen, sjukvårdspersonal, socialtjänsten och andra aktörer som kommer i kontakt med romer.

I projektet ingår också flera olika föreläsningar om romer, bland annat "Ett folk utan land" och information om det arbete som Romskt informations- och kunskapscenter, RIKC, gör.

Förutom film och broschyr får lärarna även en pärm med instruktioner om hur man arbetar med materialet.

– En del av våra föreläsningar finns sammanfattade där. En skola i veckan kommer vi att hinna besöka.

Det finns även andra motiv med i bilden.

– Vi vill också öka de romska skolbarnens självförtroende som vi möter i skolorna. Fortfarande finns det många som inte vill säga att de är romer.

Politikerpanelen

Stort firande av 8 april!

Årets upplaga av Internationella Romadagen firades i Stockholm på Tensta träff med både allvar och fest. Gunno Gunnmo berättade om vitboken, en panel bestående av sex politiker från sex partier berättade om sina planer när det gäller romsk inkludering och Thomas Hammarberg berättade i samtal med Fred Taikon om sin roll i den nya kommissionen mot antiziganismen.

Text: Bengt O Björklund och Birgitta Isrealsson **Foto:** Mia Taikon

Ett par timmar innan firandet startade var det febril aktivitet i den stora salen på Tensta träff i Tensta. För första gången, måste jag säga, var det fler mediafolk i salen än publik. SVT hade två kamerateam på plats och finsk teve ett och så förstås, som alltid, var Radio Romano på plats.

Fred Taikon från ÉRG inledde den stora dagen med ett samtal med Gunno Gunnmo. Han gav först en historisk tillbakablick via Romarådet med Mona Sahlin till den romska delegationen med Maria Leissner. Det var i delegationens slutbetänkande som förslag till sanningskommission eller vitbok fanns med bland andra förslag.

– Det blev en vitbok, inte en sanningskommission, en vitbok som tar upp hela 1900-talets institutionella förföljelser av romer och resande, sade Fred.

– I början av förra seklet var rasbiologin

av stor vikt, en rasbiologi som företrädde av ett antal kufar i Uppsala. Men den fick ett enormt genomslag i den svenska politiken. När folkhemmet byggdes fanns det starka åsikter om vilka som skulle befolka det. Det är svårt att förstå idag.

I vitboken berättar 27 romer och resande om förföljelse, steriliseringar och trakkasserier.

– Vi har tittat på samhället ur ett romskt perspektiv och det som man kan se är att det finns en kontinuitet i viljan att ha kontroll över den romska gruppen genom register, steriliseringar med mera. Skånepolisens register är ett bevis på att detta fortfarande lever kvar.

Gunnmo berättar att det tog tid innan vitboksarbetet på allvar kom igång.

– Vi fundera länge på utgångspunkten. Skulle vi ha ett mänskliga rättighetsperspektiv eller ett juridiskt perspektiv, men vi bestämde oss för att ha ett romskt per-

spektiv, baserat på romernas egna berättelser ställt mot det vi hittade i arkiven.

Fred berättat om Hans Caldaras som fått ut sina papper från det register i Stockholms socialtjänst gjort över romerna i Stockholm.

– Det är ett enormt material, skrämmande med sina Z-beteckningar. Nu ska Datainspektionen granska om det finns fler sådana här register. Men det här registret är aningslöst och tänkvärt. Zigenarsektionen inom socialtjänsten trodde det bara gjordes i ett gott syfte, sade Gunnmo.

Även 1943 gjordes en registrering av Sveriges romer. Fred har en karbonkopia på det registret.

– Då visste vi vad som hände i nazityskland och syftet med det registret var inte gott. Vi har också hittat exempel på hur romer som undkommit Förintelsen har avvisats vid gränsen. Det var inte förrän den nordiska passunionen kom som inreseförbudet för romer upphörde, sade Gunnmo.

Gunnmo berättade att han först var tveksam till att ett regeringskansli skulle ligga bakom en så viktig bok som vitboken.

Men idag när det är samma kansli som

ligger bakom det färdiga arbetet har han ändrat sig.

– Det är unikt att en regering står bakom en bok av detta slag och med det romska perspektiv vi har är den ännu mer unik. Vi har hela tiden haft en förankring i den romska gruppen.

Rent allmänt sågs romer och resande som mindre intelligenta och sattes ofta i hjälpklass när de väl fick gå i skolan.

Gunno Gunnmo avslutade med att berätta om arbetssituationen för romer i Sverige som helt förändrades i början av 1900-talet när nya regler satte stopp för den typ av självförsörjning romer hade vid den tiden.

I en panelutfrågning fick sex av de åtta riksdagspartierna, MP och SD var inte på plats, svara på frågor om hur de arbetar med romsk inkludering inför valet i höst. Moderator var undertecknad.

På scenen satt Christina Høj Larsen från Vänsterpartiet, Andreas Norlén från Moderaterna, Ylva Johansson från Socialdemokraterna, Magnus Ramstrand från Kristdemokraterna, Nina Wahlin från Centerpartiet, Roger Haddad från Folkpartiet.

Intressant är att påpeka hur oppositionen gav nuvarande regering godkänt i mycket av det arbete som gjorts för den romska minoriteten, främst på initiativ av folkpartiet, men det var detta arbete som Andreas Norlén tog fasta på, trots den tystnad hans eget parti har haft i den romska frågan, ja utom Billström då förstås..

På frågan om hur romer ska få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda varierade svaren.

Centern menade att politikerna kan ta besluten om bostad, arbete och skola men att det måste göras konferenser ute i kommunerna om detta.

Kristdemokraterna menade att det borde vara självklart med mänskliga rättigheter, men att man kanske inte vet om det själv.

Folkpartiet menade att Skolans roll är viktig, att man har lägre förväntningar på romska barn och inte ställer samma krav på dem att delta.

Socialdemokraterna menade att det inte

ÉRĞ tackar Gunno Gunnmo för vitboksarbetet.

finns några svaga människor, det är människor som förvägras sina rättigheter.

Moderaterna menade att DO har gjort mycket men att det säkert kan göras mer och att attityder och värderingar är en annan sak, där bryts de mänskliga rättigheterna.

Vänsterpartiet menade att utan en stark gemensam välfärd kommer de romska grupperna att var bland dem som slås ut.

På frågan om antiziganismen var partiföreträdarna rörande överens. Man tryckte på vikten av att lyfta detta i EU, om förhoppningen till vitboken och den nya kommissionen. Ylva Johansson tyck-

te att DO idag är uddlöst i kampen mot antiziganismen och fick medhåll av Roger Haddad. Nina Wahlin tyckte att man måste synliggöra romernas situation i skolor och berätta vad som har hänt och vad romerna gått igenom.

Alla var överens om att vitboken kan komma att spela en stor roll i arbetet med romsk inkludering och i kampen mot antiziganismen.

Caroline Källner från Forum för levande historia, FLH, berättade om den treårssatsning som görs med fokus på romer.

Mia Taikon överlämnar några böcker till Thomas Hammarberg.

Amé sam rom

– Ju mer man lär sig av historien, ju mer ser man hur den formar det som är idag, sade hon.

Hon berättade om det arbete FLH under sina tio år har gjort med den romska minoriteten.

– Vi har bland annat dokumenterat vittnesmål av romer som överlevt Förintelsen, böcker rapporter och konferenser. I maj förra året togs ett beslut om en ökad satsning på romer. Det finns ett stort behov av att arbeta med de frågor som rör romer.

FLH arbetar mycket mot den svenska skolan.

– Vi vill satsa ännu mer på skolan för att kunna ändra på schablonbild av romer som finns idag och för att motverka den antiziganism som finns.

Man har en utställning som är ute på turné på som handlar om romer under Andra världskriget.

– Vi har fått gräva mycket och länge för att få fram de bilder som är med i den utställningen, berättar Caroline.

Till hösten kommer sedan den stora utställningen Rom San från Göteborgs museum, en utställning som gjort i samarbete med romer och forskare.

– Den kommer vi att visa för skolklasser, olika yrkesgrupper och allmänheten.

Den har rönt stor framgång för sin stora delaktighet av romsk expertis. Det är ett recept vi kommer att fortsätta med för att ge utställningen en mer nationell prägel.

Den 2 augusti i år är det 70 år sedan massmordet på romer under den så kallade ”Zigenarnatten” i Auschwitz skedde.

– För att hedra de som mördades då kommer vi att sända ner en delegation från FLH till minnesceremonin i Auschwitz.

Caroline berättade att Sofiaboken nu blir e-bok, att det kommer mer metodundervisning för att motverka antiziganism och att det blir fler lärarseminarier

– Lärarna saknar ofta kunskap om romer och de saknar material. Vi vill också ha in fler vittnesmål från överlevare av Förintelsen.

Dagens siste talare var Thomas Hammarberg, en man som ÉRG:s läsare

Caroline Källner

känner väl vid det här laget. Han berättade i samtal med Fred Taikon om sitt nya uppdrag som ledare av den nya kommis-

sionen mot antiziganism.

– Ett resultat av vitboken kom redan dagen efter den presenterats. En kommission mot antiziganism som leds av dig Thomas. Jag kan inte tänka mig någon bättre lämpad för detta arbete än du, sade Fred Taikon inledningsvis.

Thomas underströk att en kommission

inte kan vara den stora skillnad som krävs för att romer inte ska drabbas av antiziganism.

– Vi måste ha er med oss, det måste finnas ett samspel med alla de aktörer som idag arbetar mot antiziganism. Vi kommer att stöta på myndigheter som polisen och socialtjänsten. Skolorna är också en mycket viktig aspekt.

Thomas menade att det är dags. Nu måste historien fram.

– Det är en viktig del av vårt arbete. Vi vill också att ett romskt centrum etableras i Stockholm. Vi vill knyta till oss romska experter som kan hjälpa oss med detta. Vitboken visar ett avslutat kapitel. Nu vill vi att det blir en annan historia. Jag kommer också att träffa Datainspektionen för att se hur de arbetar med registerfrågan. Vi ska vara som en blåslampa.

Thomas talade

om Skånepolisens och Stockholms stads register av romer.

– Skånepolisens säger att man rensat i registren, men vi vill veta hur de har gått till väga. När det gäller Stockholmsregistret ska de som inte vill vara med tas bort ur registret som är stigmatiserande. Vi kommer också att ta upp de attityder som finns gentemot de tiggande romerna

på våra gator. Roten till den situationen finns i Rumänien. Idag sker grova kränkningar av romernas mänskliga rättigheter där utan att det leder till några åtgärder. Men det är fantastiskt hur många svenskar det är som ställer upp för dessa fattiga människor. Ett tecken på medkänsla som behövs.

Thomas nämnde också den nyligen avslutade European Roma Summit.

– Det var bara gammal skåpmat som vanligt.

Kommissionen kommer att arbeta under två år. En kort tid kan man tycka.

Mot kvällen blev de jam session

– Ja det är en kort tid och det kommer att ta lite tid att starta det hela. Vi har blivit lovade resurser för att bland annat kunna göra opinionsundersökningar och till resor, bland annat till Bryssel.

Vitboken kommer att vara ett viktigt instrument i kommissionens arbete.

– Vitboken är enastående och unik. Jag tror att om vi gör ett bra jobb här i Sverige kan vi påverka resten av Europa.

Seminariedelen av den här dagen avslutades med att Fred berättade om

hur den blev till under det kända mötet i London 1971 då man tog fram flaggan och hymnen och strök ordet zigenare från acceptabelt till-

tal. Rom skulle det heta.

Äldermannen Viktor Famulson kom fram och fick en romsk schal av Fred.

– Jag har bott i Sverige i 43 år och lika länge har jag arbetat med romer. Jag var med under det där mötet i London 1971, sade han.

och mycket mat fanns det

Det är dags för Gelem, gelem och alla står.

Romska flaggan hissas i Växjö

VÄXJÖ. Äntligen hissades den romska flaggan även i Växjö efter motstånd från Moderaterna förra året. I år var de dock på plats på tisdagsmorgonen den 8 april.

- Det här är nog en fråga vi alla kan enas kring, var budskapet från moderaternas Anna Tenje.

Text och foto: Micke Östlund

Förra året ville Vänsterpartiet i Växjö att man skulle hissa den romska flaggan på romernas internationella dag den 8 april. För ändamålet hade Vänsterpartiet ihop med Miljöpartiet och Carin Högstedt (v) personligen köpt in en romsk flagga. När dagen så inföll stod man utanför kommunhuset och väntade på att kommunen skulle hissa den inköpta flaggan. I sista stund fick dock de som skulle hissa den kontraorder av moderata kommunrådet Bo Frank, som menade att man inte skulle hissa några flaggor som inte tillhör några nationalstater, undantaget prideflaggan.

Under året som har kommunen tagit beslutet att flaggan trots allt ska hissas för det ändamålet köpt in en egen flagga. Vid årets flagghissning fanns ett tjugotal personer på plats, bl.a. representanter från Amnesty, Vänsterpartiet,

Moderaterna, Socialdemokraterna och Svenska Kyrkan. Svenska Kyrkans representant talade om behovet av härberge för de fattiga romer som sitter och tigger på våra gator.

– Inte en till vinter med människor som är tvungna att sova i sina bilar, fastslog kyrkoherde Lars Björksell.

Hur det än blir med den saken åter förstås att se. Carin Högstedt förklarade i en intervju med Radio Kronoberg att vi har en kollektiv skuld till hur vi behandlat romerna/resandefolket de senaste 500

åren i Sverige och att det nu är dags att vi gör något åt detta. Bland annat kunde Socialdemokraterna bara hålla med.

– Detta är bara början, menade s-märkta kommunalrådet Charlotta Svanberg i sitt tal vid flagghissningen.

Firandet i Helsingborg

Vi från Roma rådet i Helsingborg tillsammans med processledaren för romsin-kludering fick denna dag att bli möjlig.

Med stöd från Helsingborgsstad och Antidiskriminerings byrå i Helsingborg, som finansierade hela dagen.

Med god mat, flamenco underhållning, romsk musik och föreläsningar.

Med vänlig hälsning;
Elvis Stan

Resandeblood

Det är nu över fem år sedan föreställningen "Resandeblood" hade premiär och sedan dess har musik- och berättarduon Som sagt ... spelat den över 300 gånger.

Lördagen den 5 april hade turen kommit till Växjö att få veta mer om romernas och resandefolkets svenska historia sedan 1500-talet.

Text och foto: Micke Östlund

– Det var verkligen en föreställning som gick ner i djupet av mitt hjärta, sa Stig Lundin ur publiken efter föreställningen.

Det är sannerligen en mörk historia från det förflutna som Bennie Åkerfeldt och Pelle Jageby förmedlade. De höll publiken i ett järngrepp i drygt 90 minuter och ingen gick därifrån utan att bli berörd.

– Det är en fantastisk föreställning, förklarade Mona Nilsson, som jobbar i Alvesta och även såg "Resandeblood" där när den visades för skolelever härom veckan.

Som kanske väldigt många vet bygger "Resandeblood" i mångt och mycket på Bennie Åkerfeldts egen släkthistoria och

han gestaltar olika personer från det förflutna. Trots allvaret bjuder musik- och berättarduon Som sagt ... även på både leenden och en del skrätt.

Den musik och sång Pelle Jageby bryter av med emellanåt gör att man aldrig känner att föreställningen är för lång. Man nästan önskar att Bennie ska berätta mer om denna delen av Sveriges kanske mest mörka och smutsiga historia.

I slutet av "Resandeblood" ber Bennie att få ta hjälp av någon ur publiken. Detta för att förklara hur han tycker att

man ska göra när man möter främlingar.

Sålunda tar han tag i en kvinnas händer, blundar och känner efter.

– Inte känns det här som fötterna på en gris, säger Bennie med ett leende.

Efter föreställningen lovade Carin Högstedt, ordförande för Vänsterpartiet Kronoberg som tillsammans med ABF, varit ansvariga arrangörer, att hon ska arbeta för att både resandefolk och romer ska behandlas bättre än de hittills gjort i vårt land.

Firandet i Malmö

Den Internationella romadagen i Malmö genomfördes i år under ett 300 m2 stort tälttak över Moriskans torg. I år hade enorma grillar ställts fram och röken från grillat kött av olika slag fördes långt bort från Folkets Park signalerande till malmöborna att något intressant och stort var på gång i parken där den romska flaggan vajade.

Clowner, akrobater, svärdsbrukare, ansiktsmålning, hoppborgar och gratis popcorn i massor erbjöds alla barn (och vuxna). I år hade arrangörerna valt att lyfta fram lokala romska förmågor i Öresundsregionen. Årets överraskning var att Hans Caldaras var i regionen och kunde delta som festens stora gästartist. Lelo Nika Jr & friends framförde toner från Balkan med improvisationer på hög nivå.

Flamenco Passion uppträdde med en exceptionell flamencokonstellation och fick många applåder från publiken.

Danske stjärner (danski svezde) från

Danmark framförde svängig musik från Balkan som fick hela publiken att dansa i en så kallad "kolo" (ringdans).

Lukenz framförde en romsk discovariant av Vaya co Dios "Neh na na na".

Danska Roma Street Dancers visade att marken inte bara är till för att gå på. Huvudspinn och breakdance och den otroliga beaten fick publiken, t.om äldre romer, att dansa med i takten. De rappade om hur det är att vara rom och aldrig accepterad.

Malmöbandet Gipsy Brothers fick äran tillsammans med den nybildade danska danstruppen Romane Cheja att avsluta

nationaldagsfirandet med ett späckat musik-, dans- och sångprogram.

Nationaldagsfirandet var som alltid väldigt väl bevakat av media och bl.a. TV4, SVT, Skånska Dagbladet, Metro samt Sydsvenskan fanns på plats.

Pga. det kyliga vädret uppskattar Romska Kulturcentret i Malmö att publikantalet bara blev 700 – 800.

Nationaldagsfirandet i Malmö är Sveriges största och har oftast 1 000 – 1 500 deltagare.

Attitydförändringsarbete inom polisen

I slutet av februari i år samlade Rikspolischefen Bengt Svensson Sveriges romer till ett möte i polishuset i Stockholm med anledning av Skånepolisens registrering av romer. Mötet kom dock mest att handla om hur polisen ska förbättra sin utbildning på polishögskolan.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Kanske var det för att mötet med Bengt Svensson egentligen skulle varit efter mötet med Klas Johansson, Länspolismästare i Skåne, som det blev lite av en antiklimax när Bengt Svensson styrde in samtalen på hur man bäst kan utbilda den nya generationen av poliser.

– Hur ska vi få en bättre utbildning utifrån ert perspektiv, undrade han och pekade på ett behov av mångfaldsperspektiv.

Med sig hade Bengt Svensson representanter från Polishögskolan, Jenny Sjökvist, HR strateg på personal och utbildning, och biträdande studierektor Jenny Hedqvist.

Precis som DO poängterat är det bemötandet som är polisens största utmaning. Det är där det krävs attitydförändringar.

– I grundutbildning behöver vi er uppfattning av bemötandet. Detta är något unikt. Vi tror att vi utbildar i mångfald, men aldrig med de som är föremål för vår verksamhet. Det som hände med registret kan vara startskottet för något riktigt bra, sade Bengt Svensson.

Jenny berättade om Polishögskolans arbete i Solna som snart kommer att flytta till Södertörns högskola. Utbildningen är treårig med en termins praktik.

– Under första terminen har vi ett stort fokus på mänskliga rättigheter. Eleverna får träna i värdegrund, demokrati, likabehandling och respekt. Vi pratar om attityder, både samhällets och våra egna. Vi ser på bemötandet när det gäller olika minoriteter. Vi uppmärksammar särskilt antiziganism. Tillitsfrågor är viktiga som till exempel den misstro som finns mot polisen.

Under termin fyra kommer diskriminer-

ing, rasism och hatbrott på schemat.

– Både strukturellt och på individnivå. Då följer vi olika fall och ser på hur alla aktörer har agerat och diskuterar hur man skulle kunna göra det bättre i framtiden. Polisens vardagliga bemötande är något som vi ofta talar om. Det är just här som ni romer kan ha insikter som vi behöver för att kunna ändra i utbildningen.

Från de samlade romernas håll kom påpekanden om att det inte bara behövs en riktigt bra utbildning för nya poliser utan att det måste till en attitydförändring bland de poliser som redan patrullerar på våra gator sedan många år.

– Vi har alltid haft en dålig kontakt med polisen genom historien. En bättre utbildning är bra, men det hjälper inte när de negativa attityderna är så ingrodade i väggarna här, sade Stefano Kuzhikov, ordförande för Romer i Europa.

Mujo Halilovic, verksamhetsschef på RIKC, höll med.

– Ingen annan grupp har förtryckts så mycket efter Andra världskriget som romer. Det är bra att ni arbetar med att förändra utbildningen, men det kommer att krävas strategiska lösningar för att komma vidare.

RIKC hade redan innan detta möte träffat polisen i Skåne och påbörjat ett samarbete som är tänkt ska förändra polisens arbete nationellt. Men de romer som kommit till mötet för att få klarhet i vad som händer med registret i Skåne fick ingen klarhet denna dag. Marian Wydow

från RIKC berättade mer om samarbetet.

– Det unika är att det för en gångs skull är ett strategiskt avtal på lika villkor. Vi har alla ett gemensamt ansvar.

Jenny Hedqvist påpekade vikten av att kunna identifiera strategiska plattformar.

– Inom det nationella chefsprogrammet finns det obligatoriska inslag som handlar om diskriminering, mänskliga rättigheter och lika värde. Detta står också i våra ledarkriterier. Alla poliser har dessutom ett utvecklingssamtal om året. Det kan vi använda som ett verktyg för hur människor behandlas.

Mötet med Rikspolischefen Bengt Svensson i Stockholm

Bengt Svensson fick sista ordet.

– Vi tar med oss mycket av bemötandefrågorna i utbildningen, men det finns även fördomar om oss. Ni har gett oss goda kunskaper som skolan får ta med sig. Delaktighet är viktigt. De här frågorna kommer upp på nästa länspolismästarmöte.

Skånepolisen samtalar med romerna

Efter att nyheten om Skånepolisens registrering av romer briserat blev inget sig likt för polisen i Malmö. Turerna har varit många. Först förnekades registret, sedan hittades ett till. Både SIN, DO och nu senast JO riktar kritik till hanteringen och förekomsten av registret.

I ett försök att blidka romerna och övertyga dem om att något liknande aldrig kommer att hända igen anordnade Skånepolisen ett möte med Sveriges romer i mitten av mars i år.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Bland de romer som samlats var frågorna många. Skulle länspolismästaren åter sopa det som hänt under mattan eller

viktiga nu är att vi gör något som är långsiktigt. Vi har många olika saker på gång, men vi måste givetvis först ta oss runt registreringsfrågan, sade Klas Johansson. Det är en svår fråga och vi kan inte frånga kritik och nu har ju JO tagit tag i frågan. Men det är viktigt att vi granskas och kritiseras när vi gör fel och det har vi gjort.

Biträdande länskriminalchefen Petra Stenkula förklarade för samtliga som samlats runt det stora bordet hur det går till när polisen spanar på misstänkt brottslighet, hur man gör sina spaningsregister. Det var vad polisen först kallade registret där cirka fem tusen romer fanns med.

– Så fort någon inte är misstänkt längre ska de avföras från registret, men det var bland annat det som blev fel. Det finns också brister i hanteringen av registret. Numera om det

förekommer barn i våra spaningsregister märks de ut utan namn eller personuppgifter om de är under tolv år, förklarar Petra Stenkula.

Jag undrade hur man ens kan kalla ett register på cirka fem tusen personer för ett spaningsregister. Det måste vara rent omöjligt att ha span på alla samtidigt.

– Konsekvensen har blivit ett etniskt register, erkänner Petra Stenkula.

Hon förklarar också med vilken lätthet man kan skapa så stora register.

– Man kan lätt hämta stora mängder av uppgifter om människor från Folkbokföringen. Men vi måste fråga oss varför inga har blivit avförda ur detta register. Det är allvarligt. De närmaste cheferna ska ha koll på vad de underordnade gör.

Klas Johansson menar att han var upprätt när han i höstas svarade att det inte fanns något romskt register. Han hade aldrig hört talas om det.

– Men det som nu har hänt har blivit en rejäl ögonöppnare för oss. Vi har fått ta emot en enorm kritik för detta register.

För att ta reda på vad DO tänkte i saken reste man till Stockholm och mötte DO.

– Vi kommer att följa DO:s rekommendationer. Nu har jag tagit initiativ till ett nytt regelverk och vi kommer att följa polisdatalagen. Vi har lagt ner enormt mycket arbete på detta eftersom vi har varit tvungna att sätta oss in i detta på alla nivåer och ansträngt oss till det yttersta. Vi måste kunna stå upp för er och hela svenska folket. Vi om någon måste följa lagen.

En av frågorna romerna hade med sig var vad som nu har hänt med registret. Var fanns det nu?

Skånepolisens chefsjurist Monica Nebelius berättade.

– Vi har kvar registret här men det används inte längre.

Frågor om tidigare etnisk profilering i det som kallades Romaspan dök upp.

– Vi är mycket väl medvetna om den strukturella diskriminering som rådde tidigare. Idag är vi tvungna att ha ett helt annat förhållningssätt, sade Monica Nebelius. Samtidigt är vi färska med det här att arbeta med mångfald. Det som har hänt har lett till många heta diskussioner i kafferummet.

Helena Casu Häll, värdegrundsansvarig vid polisen i Skåne, var också självkritisk.

skulle man ta romernas oro på allvar?

Vi blev alla noggrant registrerade i entrén och efter hissturen mötte länspolismästare Klas Johansson med stab den romska delegationen.

– Vi har kommit långt redan med vårt arbete med Romska informations- och kunskapscenter här i Malmö, men det

Mötet med Länspolismästare Klas Johansson i Malmö.

– Vi måste bli bättre på omvärldsanalys. Men polisen speglar givetvis den strukturella diskriminering av romer som finns i samhället idag. Vi arbetar idag med olika minoriteter. Det går långsamt. Polisen behöver mer kunskap om att förutsättningarna ser olika ut för olika människor.

Klas Johansson höll med.

– Vi har ett kunskapsunderskott. Nu har jag, efter allt det som har hänt, läst på, men vi måste höja kunskapsnivån bland alla poliser. Det krävs breda anslag.

Länspolismästaren berättar om ett ovanligt initiativ.

– Vi ska ha romska praktikanter här hos polisen i Malmö.

Polismästare Ulf Sempert ser också arbete framför sig.

– Vi måste rannsaka oss själva. Det viktiga är att man erkänner att man har fördomar. Jag ser fram mot vårt samarbete med RIKC. Malmö är en stad i mångfald och jag tänker på regeringens strategi för de kommande 20 åren. Varför ska vi behöva vänta till 2032 innan romer har samma möjligheter som alla andra? Varför kan de inte ha det idag? Nu kommer vitboken, men den tar bara upp det som har hänt under nittonhundratalet. Det finns många bitar kvar att arbeta med. Vi måste bekämpa de myter och

fördomar om romer som finns i samhället.

Det är också tydligt att även han har läst på. Petra Stenkula fortsätter.

– Vi utmanar våra medarbetare att utvärdera sina värderingar.

Helena Casu Häll tog ett bredare grepp.

– Inte ens i den svenska skolan finns det någon information om romer.

Stefano Kuzhikov, integrationshandläggare i Helsingborgs kommun och ordförande för Romer i Europa.

Utbildning och möten är viktiga. Idag finns det förutsättningar för det. Men kunskapen måste in i väggarna här.

Marian Wydow från RIKC.

– Det finns främlingsfientliga krafter i samhället, det finns okunskap. Vi romer är en del av samhället. Vi är alla individer i samhället, men vi ses ofta som en grupp, vilket vi också är, men vi är också individer som alla andra.

Numera har polisen i Malmö fast personal som utreder hatbrott.

– Vi måste se till att alla som blir utsatta för hatbrott blir bemötta på rätt sätt. Vi måste se till att alla lika värde. Anmälningar av hatbrott ökar nu i Malmö. Det ser vi positivt på, att fler vågar anmäla, att mörkertalen krymper, säger Ulf Sempert.

Mujo Halilovic är också från RIKC.

Han berättar om allt arbete som skett efter registerskandalen.

– Vi ställde en massa frågor till polisen och vi kom gemensamt fram till att det krävdes ett strategiskt dokument. Vi gjorde ett som vi visade för Rikspolischefen Bengt Svennson. Vi kan utveckla sätt att tänka och handla. Det handlar om att utmana sina myter och fördomar om varandra. Styrdokumentet är inte bara till för polisen utan för romerna också. Bengt tyckte det var en intressant modell och att den kan användas nationellt. Vi lever i en ny tid i ett nytt samhälle. Romer ska inte vara en diagnos. Men myter är starkare än kunskap. Det är därför vi behöver ett kontinuerligt och långsiktigt arbete. Men det i sin tur kräver resurser.

Klas Johansson fick sista ordet.

– Vi hade inte suttit här idag och diskuterat med er om det inte hade varit för det romska registret. Nu är dörrarna öppna. Det är också viktigt att signalera till alla att nu ska vi arbeta med dessas frågor. Vi får inte sätta något slutdatum för detta arbete. Detta är något nytt som vi ska bygga nu. Vi måste smida medan järnet är varmt. Vi måste få fram hållbara modeller för framtiden. Jag kommer aldrig att glömma dessa frågor. Det som vi nu påbörjat kommer vi att slutföra, avslutade han.

DEN 4 JUNI 2014 BJUDER ROMANÉ BUČÁ IN TILL

Framtidskonferens

Vilka satsningar kommer att göras för romsk inkludering i framtiden? Vad gör den svenska regeringen och vad sker på EU-nivå? Vilka möjligheter finns att arbeta inom ramen för socialfondens programperiod 2014 – 2020?

Konferensen arrangeras av Romané Bučá, ett arbetsmarknadsprojekt som riktar sig till romer. Under de två åren som projektet har pågått har över 160 romska män och kvinnor tagit del av utbildningsinsatser, praktikplatser, hälsoaktiviteter, samhällsinformation, yrkes- och studievägledning samt coachning.

Fullständigt program, information om konferensen och vår verksamhet hittar du på www.romanebuca.se

TID Onsdag den 4 juni, klockan 11.30 – 16.00 och vi startar med lunch.

PLATS Citykonferens/Ingenjörshuset, Malmskillnadsgatan 46 i Stockholm,
T-bana: Hötorget, uppgång Sergelgatan/Malmskillnadsgatan

ANMÄLAN Senast den 21 maj på www.romanebuca.se

Stockholms
stad

Eskilstuna
kommun

sensus

sensus.se

Några av de som samlats för att göra något åt den situation de fattiga rumänska romerna lever i.

De rumänska romernas situation

I början av februari samlades de goda krafter i Stockholm som arbetar med att lindra den misär som råder bland rumänska romer som tagit sig till Sverige i hopp om att skapa sig ett bättre liv.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

I hela Stockholm finns ett 30-tal boplatser där skul, nedgångna husvagnar och tält fungerar som människors hem - men problemet är spritt över hela landet. I december stängde Borås ett tältläger och erbjöd 50 romer skjuts tillbaka till Rumänien.

Enligt Ekoredaktionens undersökning uppger 67 kommuner att man upplevt liknande problem.

Mats Åberg, fd ambassadör i Bukarest, inledde dialogmötet i det välfyllda rummet i ABF-huset på Sveavägen.

– Jag har följt debatten för att se om vi kan göra något. Det råder en stor brist på insikt om att dessa människor är fullvärdiga EU-medborgare.

Thomas Hammarberg, Europarådets fd kommissionär för mänskliga rättigheter, har också följt utvecklingen av den situation som råder.

– Jag har känt det som värdefullt att finna information om vad som händer med dessa människor som vi ser på våra gator. Det är viktigt att beskriva vad som konkret görs och vad som skulle kunna göras. Vi måste komma med ett budskap till våra politiker. Att bötfälla tiggande romer som man gjort i Södertälje eller att

föreslå att Rumänien står för eventuella kostnader är inga bra lösningar.

Med på mötet fanns Crossroads, Frälsningsarmén, Svenska kyrkan, Läkare i världen, Röda korset, Socialdemokrater och solidaritet och en tjänsteman från Socialtjänsten i Stockholm.

Läkare i Världen driver en klinik på Artemisgatan 10 i Hjorthagen där papperslösa erbjuds gratis vård. Nu har verksamheten breddats med att även välkomna EU-migranter och tredjelandsmedborgare till kliniken.

– Vi har inte tillräckliga resurser på vår klinik för att kunna behandla alla hälsoproblem. Men vi gör allt vi kan för att hjälpa patienterna som kommer till oss. Sprid gärna informationen till de rumänska romerna. De är välkomna hos oss.

Hans Caldaras är mycket engagerad i frågan. Han har daglig kontakt med flera av tiggarna.

– Människor i mina nätverk vill också göra något åt det olidliga som sker på våra gator.

Med på mötet fanns också en av de romska tiggarna från lägret i Högdalen, ett läger som ska rivas.

– Jag kommer från Rumänien och jag

är urfattig. Jag kan bara försörja mig som tiggare. Situationen i Rumänien har försämrats för alla.

Vid sin sida hade hon Bienvenido Flores, som i ett och ett halvt års tid varit ombud för den rumänska gruppen i Högdalen.

Hans Caldaras menar att hela situationen är en mänsklig katastrof.

– Vid katastrofer ute i världen skänker allmänheten snabbt pengar som ska lindra situationen, men när de står framför dess urfattiga människor händer ingenting. Det här är en katastrof! Vi låter inte ens våra djur leva så här.

Fred Taikon menade att en viss attitydförändring har skett, inte minst bland polisen.

– Tidigare var synen på dessa romer enbart negativ, men nu har många börjat förstå deras situation och börjat engagera sig. Romerna i Rumänien har det tre gånger värre. Jag vill att man startar en hjälp till självhjälp, men fram till dess måste vi hjälpa de romer som bor i våra skogar.

Larissa Lakatos, romsk jurist från Rumänien, menar att situationen för romer är komplex.

– Vi måste se på situationen från olika håll. Det finns fortfarande mycket att göra när det gäller romsk inkludering i Sverige. Många av de svenska romerna skulle kunna befinna sig i samma situation om det inte vore för att Sverige är ett rikt land.

Fredrik Jurdell, kommunikationsansvarig på Socialförvaltningen i Stockholm, underströk att socialtjänsten är bunden till socialtjänstlagen.

– Romer omfattas av samma regler som alla andra. Det som kan komma ifråga är kortsiktiga lösningar, men vi har inget specifikt uppdrag när det gäller dessa rumänska romer. Eftersom vi har fri rörlighet är alla välkomna.

Anna Karin Hammar är präst i Uppsala.

– Vi har tittat på hur Stockholm, Göteborg och Uppsala har arbetat med frågan och vi kan se att i Stockholm och Uppsala har man en njugg inställning.

Soraya Post, romsk aktivist från Göteborg, tog också upp situationen i Rumänien.

– I Rumänien har man en politik som går ut på att göra livet så surt man kan för romerna så att de lämnar landet. Romer har en låg status i alla länder, därför är det ingen som ser detta som en katastrof.

Larissa Lakatos menar att det är allas

ansvar att ge dessa romer en chans.

– De vill arbeta. En lösning är att stödja de organisationer som har kontakt med rumänska och andra romer. De behöver utbildning, bostad och arbete.

Antalet platser på Stockholms härbärgen är få och där sover inga romer.

Tiberius Lakatos riktade kritik mot de svenska romerna.

– De visar inte någon solidaritet mot de rumänska romerna.

Härbärgets Vinternatt intill en lastkaj i Hjorthagen i Stockholm. Det drivs av Frälsningsarmén tillsammans med Stadsmissionen och Stockholms stad. Här finns 46 sängplatser. För att undvika långa köer utanför härbärgets så lottas sängplatserna ut.

Fred Taikon påpekade att det måste vara en hemsk känsla att inte få komma in för natten när man väl tagit sig dit.

– Det måste skapas fler platser, sade han.

Thomas Hammarberg underströk vikten av att se på attityder.

– Man är rädd för att göra det för bra för dessa romer, att det då skulle komma många fler.

Fred Taikon menade att vi skulle behöva vänkommuner i Rumänien.

Soraya Post menade att politikerna måste ta sitt ansvar.

– Civilsamhället måste göra vad de kan, men politikerna måste ta sitt ansvar för de fördrag och konventioner man skrivit under. Man har bland annat skrivit på att bekämpa fattigdom.

Hon ser också problem med de strukturer för hemlösa som finns idag.

– Romerna står utanför den information som sprids mellan de hemlösa när det gäller befintliga resurser. De diskrimineras till och med av andra hemlösa.

Soraya Post fick ordet.

– Det är vi som är staten. Nu måste vi sätta ner foten.

Man enades om att det ska bli en skrivelse till Stockholms stad och att det blir ett uppföljningsmöte om cirka en månad.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Ambassadör Răduța Matache.

Hans Caldaras.

Damian Drăghici.

Möte om de rumänska romerna

Med anledning av den romska anstormningen från Rumänien med fattiga människor, unga och gamla, män och kvinnor, tiggande i snart alla svenska städer har en uppenbar hemlighet avslöjats. Europas största minoritet lever fortfarande i misär. Trots Rumäniens fagra löften om att förbättra romernas situation inför inträdet i EU har inte mycket skett.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Runt 70 inbjudna personer närvarade på en konferens i Europahuset i mars som initierats av Rumäniens ambassad i Stockholm. Förmodligen för all den negativa uppmärksamhet som riktas mot Rumänien och deras oförmåga att integrera sin romska befolkning, en befolkning som idag gör allt för att få ett dragligare liv. De romska tiggarna i Sverige säger att här kan de i alla fall få ihop några kronor.

Rumänien hade skickat en delegation på sex personer från den rumänska regeringen till Stockholm för att berätta vad Rumänien gör för att integrera sina romska medborgare. Delegationen vill också undersöka vägar till samarbete med svenska myndigheter kring hur man ska göra med de tiggande romerna som bor i kåkstäder runt om i landet.

I publiken fanns representanter från

romska organisationer och nätverk.

– Vi har ett problem som vi måste lösa. Vi är mycket engagerade i frågan, sade Rumäniens ambassadör Răduța Matache. Hon sade också att det var dags att sluta spela "the blame game".

Några dagar tidigare hade ambassadören skrivit en debattartikel i DN där det stod:

"Hjälp finns. Rumänien har en omfattande plan för att stötta och integrera romer i samhället. Att vissa av dem lockas att tjäna pengar i Sverige utan att arbeta försvårar det arbetet. Nu måste Sverige och Rumänien samarbeta i frågan om gatutiggeriet."

Ett uttalande som väckte stor förvåning och ilska bland många svenska romer.

Dagens moderator var den förre rumänske ambassadören Mats Åberg. Han berättade om det nätverk som ska-

pats av bekymrade människor för att hjälpa dessa fattiga romer.

– Romerna kom hit när det var mycket kallt. De har inget arbete, ingenstans att bo. Senast idag vräktes de på nytt från ett läger utanför Stockholm. Detta är en europeisk skam. Det är ett europeiskt problem, men det måste lösas i ursprungslandet. Jag ser detta möte som en inledning till ett fruktsamt samarbete, men vi måste alla vara förberedda på alla de problem detta innebär. Det är hundraåriga problem som ska lösas. Attityder måste förändras och vi måste ha respekt och en konstruktiv dialog, sade Mats Åberg.

Inbjuden att tala var också sångaren och aktivisten Hans Caldaras.

– Romer lever fortfarande i en hemsk historia. The blame game har vi levt med i århundraden. Det slutade inte när Andra världskriget tog slut. Idag pågår en ny utrotning. Vi är fortfarande syndabockar i den nya nazipropagandan. Vi anklagas för att inte vilja arbeta eller integreras i samhället. I Sverige ses vi som smutsiga och tjuvaktiga utlänningar. Den nya nazipropagandan gör romer till måltavlor för hat och våld, precis som under

Förintelsen. Det är legitimt att diskriminera romer idag i de flesta länder.

Fredrik Jurdell, kommunikationsansvarig på Socialtjänsten i Stockholm berättar om de insatser som staden gör.

– Vi har inga permanenta lösningar för dess romer. Vi försöker hitta sätt att introducera dem till arbetsmarknaden, men det är inte lätt. De har ingen utbildning och kan inte några språk som fungerar.

Damian Drăghici är rådgivare i romafrågor åt Rumäniens premiärminister. Det är han som leder delegationen. Till SvD sade han några dagar tidigare att orsaken till att rumänska romer reser till Sverige för att tigga är att romer gillar att resa "av naturen". I en intervju som gjordes i Rumänien innan han kom uttryckte han åsikter som, trots att han själv är rom, kan ses som mycket nedlåtande mot sin egen grupp. Han sade bland annat att de romer som vill arbeta kan få arbete. Att det är en romsk attityd att tigga.

De romska deltagarna på mötet var mycket uppmärksamma när Damian började tala.

– Jag vill inte se detta som ett problem men som en möjlighet, inledde han. Jag är rom, jag växte upp i ett fattigt område, men jag är inget offer. Man kan inte leva som ett offer. Det är inget liv. Om jag inte hade kommit över mitt mindervärds-komplex hade jag inte stått här idag. Man kan inte bara vänta på att allt ska komma till en, man måste själv göra något, slog han fast.

Han berättar en historia om när han själv en gång för länge sedan tiggde.

– Men jag gjorde det inte till en karriär.

Efter detta pompösa sätt att se på romernas problematik övergick han att tala om vilka satsningar som görs eller behövs.

– Det är särskilt viktigt att utbilda de vuxna romerna. Men romer känner inte till sina rättigheter. De måste lära sig att de har rättigheter. De romer som har yrkeskunskap måste vi stödja. Nu har vi en stor satsning på att se till att alla romer har id. Vi kommer också ändra i lagen så att det blir lättare för romer att äga marken där de bor.

Sedan tog han upp problematiken med tiggarna i Sverige.

– Det som händer här får vi inte blunda för. Vi måste hjälpa de som behöver hjälp och inte bara skicka iväg dem. Det är viktigt med fri rörlighet och vi är alla en del av EU. Vi har kommit hit för att få hjälp med att lösa våra problem. Men om ni i Sverige har integrerat alla era romer, så varsågod, kasta första stenen på oss.

Från golvet hördes mycket mummel. Soraya Post, som är FI:s förstaval till Europaparlamentet i maj, såg rasande ut.

– Jag förväntar mig att du fortsätter arbeta för romerna med respekt, sade hon.

Någon påpekade att det borde ha funnits plats för romer i delegationen från de organisationer som finns i Rumänien. Någon annan påminde honom om teveintervjun som han inte längre ville kännas vid.

– Om jag kunde, sade Damian, skulle jag ta hem alla tolv miljonerna romer till mitt hem och ge dem mat.

É Romani Glindas novelltävling

Var med i É Romani Glindas nya novelltävling!

Skriv en novell med romskt tema. Texten får inte överstiga 3000 tecken.

Tävlingen är öppen för alla och du får skriva på svenska eller romska.

Låt inspirationen flöda!

Senast den 15 april vill vi ha din novell.

Glöm inte att skriva namn, adress och hur gammal du är.

ÉRG förlag ger pristagarna

500 kronor och ett bokpaket i första pris

ett bokpaket i andra pris

en bok i tredje pris

De vinnande novellerna kommer att publiceras i É Romani Glinda under året. skicka din text till bengt@romaniglinda.se

Många som inte får tidningen!!!

Känner du någon som inte längre får É Romani Glinda? I dagsläget får vi tillbaka 150 tidningar som inte längre hamnar på rätt adress. Sprid gärna detta meddelande.

Diana Nyman, Rosa Taikon, Singoalla Millon och Barbro Gustavsson.

Unik vitbok vittnar om förföljelse

Så var det då äntligen dags för den bok som många romer har väntat länge på: Vitboken. Med pompa och ståt och med Kronprinsessan Victoria på plats släpptes den på Norra latin i Stockholm. Vittnesmålen var många om det romer vetat om länge men som nu blir allmän kunskap: Romer diskrimineras mest av alla folkgrupper.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Att romer diskrimineras och har diskriminerats i århundraden är det många som fortfarande inte känner till. Att läsa och höra om den institutionella diskriminering som drabbat romer under hela 1900-talet i Sverige är en mörk historia, precis som vitbokens titel antyder: Den mörka och okända historien.

Syftet med vitboken, som bygger på arkivmaterial, forskarrapporter och intervjuer med romer och resande, är att ge ett erkännande åt offren och deras anhöriga och skapa förståelse för den romska minoritetens situation i dag. Vitboken ger inte en fullständig bild av romers utsatthet under 1900-talet, men är den mest omfattande på detta område hittills.

De flesta av de romska aktivister som sedan länge kämpat för sin grupps rättigheter var på plats i den välfyllda Pelarsalen.

Dagen inleddes av Hans Caldaras med musiker som med en mäktig och känslfull röst tog tag i publiken.

Hans passade även på att säga några väl valda ord.

– Detta är en fantastisk dag som vittnar om att vi romer är en del av Sveriges historia, sade han.

Han tog upp det register som Stockholms socialtjänst gjort över romer. Han har fått sin egen akt. Det är en dysler läsning.

– I det registret är jag märkt som Z173. Mycket är överstrukt med svart penna, men det står vad jag är förmögen till längre fram i livet. Jag var 15 när den anteckningen gjordes.

Integrationsminister Erik Ullenhag var givetvis på plats.

– Det är en plågsam läsning att läsa vitboken. Det framkommer tydligt att romer ses som andra klassens människor och historien som målas upp i boken är mörkare än vad jag visste. Vitboken visar att romers och resandes egna berättelser ligger närmare sanningen, att det är en myt att de vill bo i tält och husvagn.

Han tog upp "Tattarkravallerna" i Jönköping.

– Det var ingen idé för de resande att

vända sig till polisen. Mobben som jagade dem var påhejad av pressen.

Han tog upp steriliseringarna.

– I var fjärde resandefamilj finns det någon som har blivit steriliserad. Att det fanns myndigheter som bestämde det är ofattbart. Vi har alla ett ansvar att erkänna det som har hänt och skapa ett samhälle där inga romer eller resande är rädda för att berätta om sin identitet. Vi måste bekämpa antiziganismen och återuppbygga förtroendet mellan romer och myndigheter.

Marian Wydow, rom från Malmö, har varit sakkunnig i vitbokens expertgrupp.

– Jag är en stolt rom idag. Detta är en historisk dag för oss romer och det är tack vare starka aktivister som Rosa och Katarina Taikon som vi står här idag. Efter dem har många romska aktivister kämpat vidare. Nu hoppas jag att de unga romerna tar över stafettpinnen.

Gunno Gunnmo, fd länspolismästare och ansvarig för vitboken, ursäktade sin ansträngda stämma.

– Det är inte på grund av arkivdamm, sade han skämtsamt.

Han berättade att arbetet för honom har inneburit en personlig resa.

– Det som slår en är den starka uppslutning som fanns bakom den starkt rasistiska politiken. Staten är inte alltid god.

Han talade också om den expertkultur

som har styrt samhällets insatser för romer.

– Det finns en kontinuitet som jag själv är en del av, som expert inom området romer, något som bidrar till omyndigförklarandet av en hel minoritetsgrupp. Men vi som är här idag har ett avgörande inflytande vad som skulle kunna stå i en vitbok om 30 år.

Efter lunch underhölls publiken med mer musik. Den här gången klassisk sådan med den romska violinisten Miritza Lundbergo och pianisten Kemal Acourbekov. Intensivt och vackert.

Heidi Pikkarainen har gjort en stor del av arbetet med vitboken. Hon har själv romskt ursprung. Hon sammanfattade den repressiva politik som drabbade romer under 1900-talet. Särskilt gravrande är den fattigvårdskommitté som tillsattes 1907. Kommitténs sista betänkande blev den första i en hel rad utredningar om en lagstiftning om lösdriveri.

– Kommitténs åtgärder var att göra livet så svårt som möjligt så att romerna helst lämnade landet, sade hon.

Det är en dyster läsning. Kartläggningar och restriktiva åtgärder, steriliseringar och tvångsomhändertagande, inreseförbud som drabbade de som överlevt Förintelsen. Ett arv som lever vidare in i våra dagar. Nu senast med Skånepolisens etniska register av romer.

Många romer och resande vittnade under dagen om hur de drabbats av statlig diskriminering och förföljelse. Barbro Gustavsson, resande, berättade om sina minnen från ”Tattarkravallerna” i Jönköping, om hur en folk-mobb påhejad av lokalpressen jagade de resande med påkar i händerna.

– Det var bara tur att ingen blev dödad, sade hon.

Singoalla Millon menade att vitboken måste ut i skolorna. Rosa Taikon påminde om det faktum att romer varit jagade av stat, kommun och landsting sedan 1500-talet.

Erik Ullenhag

– Det tog 467 år innan svenska romer fick flytta in i en egen lägenhet. Vi har det visserligen bättre än romerna i Ungern och Italien, men fördomarna lever kvar här.

Hon tog upp det hot som Sverigedemokraterna utgör.

– Jimmi Åkesson ser ut som en svärmorsdröm, men vad händer när SD lägger in sitt veto mot oss romer.

Diana Nyman från romska rådet i Göteborg var inbjuden för att tala om diskriminering. Hon behövde inte gå långt tillbaka för att ge exempel på diskriminering. Redan samma morgon förvägrades hon frukost på hotell Sheraton där hon bodde.

– Personalen sprang efter mig och ifrågasatte vad jag gjorde där. De bad mig att gå ut. Jag sa att jag var gäst och har tillgång till frukost. Men då ville de att jag skulle sätta mig i en annan del av frukosthallen, där ingen annan satt.

Heidi Pikkarainen berättade sedan om

Heidi Pikkarainen

steriliseringarnas era och den politik som låg bakom.

– Det fanns till exempel ett krav från en kommunal företrädare om att en ”tattarkvinna” borde steriliseras. Hennes tre barn hade redan omhändertagits för att de saknade bostad och kläder. Man talade om önskad barnalstring. Ingen i riksdagen var emot steriliseringarna, ingen höjde rösten.

Eleonor Frankemo från Romanofolket resande fortsatte.

– Vi som folkgrupp skulle utrotas, men mina föräldrar unkom. Annars hade inte jag och mina barn funnits idag. Men många i min släkt steriliserades och lobotomerades.

Hon berättar om den rädsla många resande har än idag.

– Många resande har en ständig rädsla för att det ska komma ut att de är resande. Utanförskapet gör att man inte frivilligt blir ”svensk”.

Marie Johansson Bergman visste inte om att hon var av resandesläkt förrän

Gunno Gunnmo och Marian Wydow.

Stefano Kuzhikov och Soraya Post.

Referensgruppen till vitboken.

sent i livet, detta trots att hon omhändertogs som liten och har bott på hos fosterföräldrar och på barnhem 18 gånger. På senare år har hon grävt i arkiven.

– Farmor och farfar ville ta hand om oss, men de ansågs inte lämpliga, trots att min farfar hade eget företag. De var ”tattare”, som det står i pappren. Men det som har hänt mig har gjort mig stark, sade hon.

Soraya Post har både romer och resande i släkten. Hon är aktuell som förstaval för FI till Europavalet i maj. Hon och hennes familj drabbades hårt av den inhumana rasistiska politiken. Hennes mamma tvångsaborderades i åttonde månaden och steriliserades.

– Jag kan inte tacka för vitboken än, jag vill se vad den kan åstadkomma först. Jag vill se ett större engagemang bland övriga ministrar i vår regering. Det räcker inte med Erik Ullenhag.

David Sjögren är forskare knuten till vitboken.

– Politiken gentemot romer efter femtio-tioalet kan karakteriseras som fostrande. Skolstyrelsen kom på trettioalet fram till att romska barn nog var skyldiga att gå i skolan, men inte i den vanliga skolan på grund av sin livsstil.

Sjögren berättar om ambulerande skolor, tältskolor och specialklasser.

– På fyrtioalet var bara femton procent av romerna läskunniga.

I samband med Zigenarutredningen

1955 sorterades romerna och de erbjöds undervisning några få timmar i veckan. 1965 gick få romer i en vanlig klass, de flesta gick i en hjälpklass.

1965 startade också ett idag mycket kritiserat forskningsprojekt där romer kartlades och sociala utredningar gjordes kring samtliga romer i Stockholm.

– Slutsatsen blev att man måste bryta de negativa socialiseringsmönstren. Det var romerna som var hindret.

Angelina Dimitri Taikon är romsk lärare.

– Jag är assimilationspolitikens barn. Idag har vi brobyggare, men vi måste göra mycket mer. Vi romer är så trötta på registrering och forskare som studerar och kartlägger oss. Det måste finnas mer respekt. Vi är lika mycket värda, sade hon.

Rose-Marie Wallengren från Kulturgruppen för resandefolket i Göteborg berättade om sin barndom.

– Vi pratade romano hemma när jag var barn så när jag började skolan var jag tvåspråkig. I början tänkte jag inte på det och kunde ibland svara på romano, men det va då mobbningen började. Tattarspråk, sa de.

Det var Rose-Maries pappa som var hennes lärare. Han gick ut skolan med högsta betyg.

Dagen avslutades med en paneldiskussion med Diana Nyman, Stefano Kuzhikov och Soraya Post.

– Det är nu arbetet börjar. Det är viktigt att vi inte glömmer den antiziganism som idag härjar fritt och att vi ser utbildningens stora betydelse, sade Nyman.

– Vitboken är viktig, men den sätter inte punkt, den är en utgångspunkt. Vi romer har fortfarande inte fått vår mänskliga rättigheter, sade Soraya.

– Vi lever fortfarande med strukturell diskriminering. Det måste vi arbeta med. Att polisen är här idag sänder en viktig signal, sade Stefano Kuzhikov.

Som en mörk påminnelse om hur denna tid ser ut berättade Soraya om alla de hot hon får.

– Det är Sverige idag. Jag är tvungen att ha personlarm efter alla hot.

Rosita Grönfors ordförande i Internationella romska och resande kvinno-center ser vitboken som ett historiskt dokument.

– Vi har alla ett ansvar att sprida den kunskap som finns där.

Dagen närmade sig slutet och dagens moderator, den judiska journalisten Willy Silberstein, såg tagen ut.

– Det har varit en enastående dag och jag är djupt tagen och jag är hedrad att få vara här idag.

Erik Ullenhag sammanfattade dagen Någon offentlig ursäkt blev det inte.

Kanske är det att kräva för mycket av en regering som ändå tillåtit framtagandet av vitboken.

Kommission mot antiziganism

Dagen efter att vitboken släppts presenterade Erik Ullenhag en ny kommission mot antiziganism under en pressträff på Rosenbad i Stockholm.

Ledare för den nya kommissionen är den välkände människorättskämpen Thomas Hammarberg.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Som oftast är när det gäller romska nyheter var det ingen rusning av tillskyndande media på plats. TT var där och Dagens eko och så förstås Radio Romano och vi.

Integrationsminister Erik Ullenhag inledde med att berätta om bakgrunden till detta snabba utspel dagen efter att vitboken släppts.

– Vi arbetar brett för att stärka romers rättigheter. En del är vitboken som visar på ett 1900-tal där romer systematiskt betraktas som andra klassens medborgare. Samtidigt vittnar många romer och resande idag om en verklighet av diskriminering och antiziganism. Vi ser hur antiziganismen är stark ute i Europa och i Sverige.

Han understryker att romerna är den grupp i Sverige som drabbas hårdast av vardagsdiskriminering på hotell, restauranger och i affärer.

– Detta gäller också myndigheter och offentliga förvaltningar där många romer säger att de blir behandlade olika. Skånepolisen register skulle inte kunna drabba någon annan grupp än romer.

Detta är, menar Erik Ullenhag, den viktigaste bakgrunden till att man nu har tillsatt denna nya oberoende kommission.

– Den kommer att bestå av fem romer och resande samt fyra andra. Den har ett brett uppdrag under två år. Kommissionen ska samla in kunskap om hur antiziganismen ser ut. Den ska sprida goda exempel och främja arbetet mot antiziganism med särskilda insatser i skola och förvaltning.

Dessutom ska kommissionen sammanställa den granskning som nu sker vad gäller registrering av romer.

– Vi också har gett Datainspektionen ett särskilt uppdrag att granska socialtjänst och bostadsmarknad och det finns ett antal instanser som fortfarande grans-

kar Skånepolisen register.

Ordförande för kommissionen är Thomas Hammarberg som kämpat för romer sedan 60-talet.

– Skälet till att jag sade ja när jag fick förfrågan och var beredd att ändra mina personliga planer är att jag såg detta som något mycket viktigt. Detta borde göras i hela Europa. En ordentlig genomgång av det som var tidigare och en riktig satsning på att försöka bli av antiziganismen.

Thomas Hammarberg hoppas detta initiativ kopieras av andra länder. Det behövs, menar han. Det inte är ett romskt problem, utan majoritetsbefolkningens problem.

– Därför är det inte bara romer som sitter med i kommissionen, men romerna är i majoritet.

Han hoppas att kommissionens arbete ska vara meningsfullt för de som möter romer i sitt arbete och kommissionen kommer också att granska medias bevakning av romer.

– Jag hoppas på en dialog med journalister om detta. Två år är en kort tid, men jag tror att med de resurser som vi har blivit lovade kan vi faktiskt göra en hel del. Men frågan om antiziganism ligger inte bara hos oss i kommissionen. Vi ska också påverka medan vi jobbar och komma med en rapport.

Erik Ullenhag underströk att kommissionen är ett komplement till allt annat arbete som görs inom området.

– En kommission kan inte lösa alla problem, men den ska vara en blåslampa i kampen mot antiziganismen.

Thomas Hammarberg berättade att de kommer att göra en opinionsundersökning bland allmänheten för att få fram vilken typ av fördomar som finns. Han

underströk också vikten av att möjligheter skapas för ett nytt romskt kulturcentrum i Stockholm.

– Det behövs, en mötesplats med utställningar och forskningsmaterial. Det tror jag många romer vill ha.

Erik Ullenhag sade också den nationella minoritetsstatusen har stärkt romers rättigheter.

– Den har också gett oss verktyg och stärkt vårt samarbete med romerna.

Han säger också att idén till denna kommission föddes för ett par år sedan, men att det har varit en process.

– Vi har inte tagit antiziganismen på allvar. Nu har vi arbetat i ett par månader med att ta fram denna kommission som hela regeringen står bakom.

Thomas Hammarberg berättar att han hade ett krav.

– Det var att majoriteten i kommissionen skulle vara romer. Det fanns många som jag ville ha med, men det fick bli de romska experter som kan bidra mest.

Angående de rumänska romerna som ligger Thomas Hammarberg varmt om hjärtat måste det ske en förändring.

– De är bara här som gäster, men de påverkar den allmänna bilden av romer och det är något som vi måste tackla.

Han hoppas att alla berörda myndigheter har relevant kunskap efter dessa två år när det gäller att motverka diskriminering.

– Vi ska vara spjutspets gentemot myndigheter under denna tid och vi ska samtidigt agera. Jag hoppas på god samverkan med alla svenska romer. De får gärna höra av sig. Vi kommer att hålla till i Garnisonen på Östermalm i Stockholm.

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.
Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se

Unikt projekt

2012 var det 100 år sedan August Strindberg dog. Hans verk finns översatta till mängder av språk, men på flera av Sveriges nationella minoritetsspråk finns de inte tillgängliga. Men nu har Podium gett ut översättningar av August Strindbergs verk på fyra av de nationella minoritetsspråken: samiska, romani chib, meänkieli och jiddisch.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Först kom Ett drömspel på nordsamiska och på meänkieli förra året. De andra två utgåvorna kom i år.

För att marker slutpunkten på projektet arrangerade Podium i samarbete med Rönnells antikvariat ett evenemang för samtliga böcker på Rönnells antikvariat i Stockholm.

– Detta är något historiskt, men det är svårt att generalisera betydelsen som är annorlunda för varje språk, sade Stefan Ingvarsson från Författarförbundet.

Fredrik Lagerqvist från Podium berättade om projektet.

– Det vi har lärt oss med det här är något som jag hoppas vi kan föra vidare, sade han. Vi pratar mycket om översättningar till språk utomlands, men inte om översättningar till andra språk som finns i Sverige.

Katarina Kieri har skrivit förordet till Ett drömspel på meänkieli. Hon berättade hur det var att växa upp i en familj som talade meänkieli men som skämdes för sitt språk, ett språk som hon inte fick med sig.

– När jag gick i skolan 1972 hörde jag om två klasskamrater som skulle få hemspråksundervisning i meänkieli och frågade mina föräldrar om jag också kunde få det. Då svarade de ”Du är ju inte finskspråkig.” När de växte upp var det förbjudet att tala finska skolan.

Hennes mamma blev aldrig riktigt bra på svenska.

– Och det är det språk hon alltid talade till mig på.

Den nordsamiska översättningen har gjorts av Miriam Trinh och Eliezer Niborski. Redaktör för den boken var Paula Grossman.

– Modersmålet är inte alltid det man får med sig, sade hon.

Hennes föräldrar var överlevare från Förintelsen som efter kriget möttes i Sverige. De talade bägge jiddisch med varandra.

– Då på femtioalet trodde man att språket bara skulle följa med, men jag skämdes över mina föräldrars språk. Jag tyckte det lät som rotväliska, att det inte var ett riktigt språk.

Det var inte förrän på 2000-talet hon själv började tala jiddisch.

– Vi är många nu som kommit ut ur garderoben.

Sedan dess är hon djupt engagerad i jiddisch.

Hon berättade några roliga exempel på svårigheter i översättningen.

– Många av de marina orden var knepiga som sänkhäv och not.

Förordet till den romska boken skrevs av Hans Caldaras. I ett samtal med

Hans Caldaras

Zandra Tuveesson berättade han om vikten med att översätta Strindberg.

– Inte förrän på 1900-talet började det komma böcker på romska. Detta är ett bra projekt för romska barn som inte vet vem Strindberg är. Vi romer har överlevt tack vare vår kultur, precis som många andra minoriteter. Språket är en viktig del av vår kultur och vår identitet. Språk har kraft.

Fredrik berättade sedan att Podium nu tvingas lägga ner satsningarna som gjorts på den nationella minoritetsspråken. Kulturrådet har dragit in alla bidrag sedan tre år tillbaka. De har överlevt ett tag till tack vare Postkodlotteriet, men nu är det definitivt slut.

– Podium är ett ideellt förlag, men nu har vi inget verksamhetsstöd längre. Detta är tyvärr slutpunkten på en tioårig utgivning för oss.

Zandra Tuveesson

Paula Grossman

Katarina Kieri

Romsk film på Göteborgs Filmfestival

Filmfestivalen i Göteborg är Nordens största med 500 filmer från världens alla hörn och besökare från många länder. I år hade man en särskild sektion för nya romska filmer, kallad "Romska bilder" – dvs. filmer om romer, med romer av både romska och icke-romska regissörer. På programmet stod också ett seminarium kring gestaltningen av romer i film.

Text: Lena Israel **Foto:** Ur repektive film

Det är i början av februari och kallt. Göteborgs annars så milda vintrar övergår märkligt nog nästan alltid i isande kyla just under Filmfestivalsveckan. I år låg fokus på rysk film och på flera barer kunde man beställa livfullt komponerade "ryska" drinkar, som dock inte kunde mäta sig med den äkta ryska vodkan! Intensiteten i de ryska och romska filmerna gjorde dock att själen blev varm - om den nu inte frös till is igen när man blev varse den fruktansvärda värld som erbjuds romerna i framför allt i Östeuropa.

Fyra långfilmer om romer erbjöds oss tittare. Från Bosnien- Hercegovina kom den skakande "An Episode in the Life of an Iron Picker" (En episod i en skrothandlares liv) av den kände regissören Danis Tanovic, från Ungern den skrämmande dokumentärfilmen "Judgement in Hungary" (Dom i Ungern) , från

Slovakien/Tjeckien den otäcka "My Dog Killer" (Min hundmördare) och från Polen den sagolika "Papusza" . Alla filmer fokuserar på våldet mot romer och den polska filmen visar dessutom på den tragiska utstötningen av en romsk kvinna ur den romska gemenskapen.

"En episodi en skrothandlares liv" är en stram film, nästan som en dokumentär. Med befintligt ljud och romska amatörskådespelare skildras en liten familjs bräcklighet och utsatthet. När frun i huset blir svårt sjuk, försöker hennes man förtvivlat skrapa ihop pengar till den behandling som krävs för att hon skall överleva. Tillsammans med sin sjuka hustru och de två små döttrarna beger sig mannen ut på ändlösa bilresor på de snöiga vägarna från sjukhus till sjukhus. Men majoritetssamhällets representanter vägrar alla hjälpa till på grund av att kvinnan inte har något sjuk-

försäkringskort. En Kafkaliknande byråkrati stryper långsamt den lilla familjen, som maktlöst försöker hitta lösningar. Mannen kämpar med att samla skrot i en livsfarlig grop i skogen och ser till slut ingen annan utväg än att slakta sin bil för att få lite pengar. Denna enkla, men gastkramande berättelse visar upp en känslokall värld där romernas utanförskap svider i själen. Moral, politik och människovärde ställs i centrum. Men man visar också en värme och hjälpsamhet romer emellan i detta autentiska drama.

"Dom i Ungern" visar rättegången mot de nazister som 2008 - 2009 dödade sex romer (varav ett barn) och attackerade ännu fler. I två och ett halvt år pågick rättegången innan domen avkunnades 2013. Regissören Eszter Hajdu, själv judinna och alltså djupt medveten om rasismen i landet, följde processen som visar upp ett skrämmande scenario. Hur står det till med rättssäkerheten i Ungern, frågar man sig! De skräckslagna romerna tvingas fram i vittnesbåset av en mästrande domare som hela tiden läxar upp dem för deras beteende. En meter bakom båset sitter de iskalla mördarna i sina rakade frisyrier. Ibland skrattar dom. Som en samtida Ku-

Kux klan ville mördarna skapa rädsla i samhället. En del romer viskar fram sina vittnesmål i skräck. En gammal kvinna har sju skott kvar i sin kropp efter deras attacker. Men det är offren som skuldbeläggs! Domaren varnar hela tiden romerna för att inte tala sanning. Han rätar ständigt deras språk och uttryckssätt och när de betar sig mänskligt och protesterar eller visar sin rädsla, hotas de av böter och till och med fängelse! Polisen är öppet rasistisk, förnekar offrens skador och ambulanspersonalen gav dem inte den sjukvårdshjälp de behövde. Detta är ett minst sagt skakande sceneri för en svensk, trots våra registreringslistor. Romerna befinner sig i underläge och domaren visar tydligt att de tillhör en annan slags människosort. Romer räknas inte, för de har ingen ekonomisk makt. Detta berör både deras etniska och deras klassmässiga position. ”Om vi talar om sanningen, är det alltid vi som blir anklagade till slut i alla fall”, säger en rom.

”Min mördarhund” visar upp en skrämmande rasistisk vardag i Tjeckien/-Slovakien. En ung pojke som bor med sin fränksiljda far, tränar sin kamphund till att bli mördare. Det är tack vare denna hund som tonårskillen får lov att delta i de äldre nazisternas gäng. I en långsam, mycket stramt berättad historia, får vi möta den som kommer att bli offer för hunden. Det visar sig vara tonåringens halvbror - en söt liten svarthårig romsk pojke, som hans mamma fått med sin nya kärlek. Den romske pojken är redan van vid antiziganismen, men försöker trots denna närma sig sin beundrade storebror. Den scen som grep mig mest var kafféet med skylten ”Förbjudet för zigenare” utanpå. Jag skakade till av rädsla och inför min okunnighet att sådana skyltar faktiskt kan förekomma efter nazismens krigsbrott.

Sist, men inte minst den polska filmen. ”Pausza” anses som en av Göteborgsfestivalens vackraste filmer. I svartvita, välkomponerade bilder gestaltas den olyckliga poetens liv: Hennes poesi som vaknar till liv genom närheten till naturen - hennes enastående känslighet och begåvning som blir till ett hot inom den romska familjen där män-

niskorna är analfabeter och rädda för majoritetssamhället. Papisza uppmuntrade av en känd polsk skald, som var den ende att ta hennes skrivelser på allvar. Papisza blir ett dubbelt offer: brännmärkt som rom, men också av sina egna som kvinna och ”avfälling”. Filmen visar respekt för romernas liv och kultur, men förskönar inte heller varken deras kringflyttande liv eller deras aggressiva reaktioner gentemot någon som väljer bort traditionen. Papisza kläms mellan majoritetssamhället som delvis är välvilligt inställt, men också okunnigt om romskt liv och kraven från den egna gruppen. Hon är extra utsatt som kvinna. I en andlöst vacker scen visas hur Papisza tvingas gifta sig mot sin vilja med en äldre släkting. Olika händer lägger varsamt slöja efter slöja över hennes sköna men sörjande huvud. Hon står som förstelnad och vet, att dessa tygstycken berövar henne hennes framtid. Vad tänker romer idag om hennes tragiska öde? Skulle något sådant kunna hända någonstans i våra dagar? Denna film kommer jag länge att bära med mig i hjärtat.

Tidigare i höst anordnades den Romska Filmfestivalen som brukar hållas i Stockholm här i Göteborg istället i anslutning till utställningen på Stadsmuseet. Både dokumentärfilmer och spelfilmer visades från flera länder. Undertecknad höll tre föreläsningar om hur romer på film oftast gestaltas med olika filmexempel. Intresset var mycket stor, framför allt eftersom vi lyckats få hit den underbara ryska filmen ”Zigenarna flyger till Himlen” av Loteanu från 1976! Detta blev möjligt genom ett insiderarbete från min sida. Salongen var fullsatt när denna film visades och publiken engagerade sig livligt. Exotisering, magi, förföljelse, rasism och fattigdom berördes.

Slutligen hölls på Göteborgs Filmfestival i februari ett seminarium om gestaltningen av romer i film där den ungerska regissören och producenten samtalade med Damian Le Bas - regissör och medarbetare i det romska filmkollektivet IRFC Omnibus. The International Romani Film Commission bildades för att stödja och uppmuntra romskt filmskapande i

Europa. Tony Gatlif är en inspiratör för gruppen. Flera kortfilmer av unga romer visades som förfilmer under Festivalen. Moderator på den dåligt upplysta scenen var Domino Kaj. Den resande britten Le Bas menade, att det är på tiden att också romer gestaltas som mångfacetterade, komplexa individer på vita duken. Romer bör först och främst visas som normala människor, som en av oss. Menade han. Esther Hajdu berättade att i Ungern har rättegångsfilmen inte föranlett några reaktioner - för ingen var intresserad.

Så - hur skall romer presenteras på film? Alla är överens om att filmmediet är det viktigaste medlet för att kunna påverka människors åskådningar. Som Damian le Bas sa: ”Film ger inte bara kunskap utan placerar något i hjärtat också”. Man kan under senare år se en förändring i bilden av romer. Många filmer idag trycker just på detta att romer är precis som vilka andra människor som helst - de är en av ”oss”. Detta är ett framsteg gentemot den stereotypa bilden av romer som främmande, annorlunda och kriminella - en bild som dock tyvärr fortfarande finns kvar i film. Men jag kan se en fara i att enbart framställa romerna som utslagna offer. Då glömmar man att visa respekt för kraften och poesin i den romska kulturen. Esther Hajdu menade, att romer inte får förenklas till enbart fattigdom. Damian le Bas varnade för att porträttera romerna som passiva mottagare av andras kulturer. Man ger på det sättet inte romerna någon kreativ roll som skapande människor.

Så - presenterar dessa fyra filmer på Göteborgs Filmfestival en ny, annorlunda och skiftande bild av romer? Filmerna ger viktiga kunskaper om romsk historia idag och om hotet mot allas vårt människovärde från nazism och rasism. De ger också åskådaren möjlighet att identifiera sig med romska karaktärer. Däremot skulle jag vilja se mer av den fantastiska, intressanta romska kulturen, genom vilken man gestaltar sig själv som människa. Därmed skulle filmerna kunna peka på romernas rika bidrag till vårt världsarv. Som Hans Caldaras brukar säga: ”Kulturen är vår livlina - utan den skulle vi inte kunnat överleva!”

Missa inte sommarens hetaste MUSIKUPPLEVELSE

5 FOLK FESTIVAL

10 JULI kl. 15-21 KUNGSTRÄDGÅRDEN

17 JULI kl. 15-21 KUNGSTRÄDGÅRDEN

7 AUGUSTI kl. 17-22 HESSELBY SLOTT

För mer information om programmet: www.romaniglinda.se

Följ 5 FOLK FESTIVAL på:

Twitter, Instagram och Facebook

È Romani Glinda i samarbete med Judiska Församlingen, Finska föreningen i Stockholm, Tornedalingar i Stockholm, Sameföreningen i Stockholm, Romano paso research centre, Kungsträdgården park och evenemang, Hesselby Slott och Stockholm parkteater. Programmet genomförs med stöd av Stockholm stad kulturförvaltning, Statens kulturråd och Stockholms län landsting.

8 mars

Än finns det mycket att göra

Den 8 mars firas den Internationella kvinnodagen över hela världen. Även för romska kvinnor är denna dag viktig. ÉRG besökte den romska kvinnoförbundet i Skarpnäck som samlat människor till samtal och föreläsningar i Kulturhuset.

Text: Bengt O Björklund

Foto: ÉRG

Rosmari Axelsson och Gunvor Ngarambe.

Vissa tror att den 8 mars ska man köpa blommor till sin fru eller på annat sätt fira att det finns kvinnor i världen, men att det fortfarande behövs en dag då kvinnors situation uppmärksammas är nog snarare ett sorgligt faktum.

I kulturhuset i Skarpnäck hade ett antal människor samlats, både romer och andra, både män och kvinnor, för att lyssna till vad olika politiker och aktivister hade att säga om kvinnors situation idag.

Rosmari Axelsson är ordförande i den romska kvinnoförbundet.

– Kvinnor, fruar, mammor och tjejer är diskriminerade över hela världen. Det pågår en ständig kamp mot misshandel och förnedring av kvinnor. När det gäller jämställdhet har kvinnor nästan genomgående lägre lön än vad män har för liknande arbete, men tillsammans kan kvinnor förändra och förbättra världen, sade hon.

Gunvor Ngarambe har varit ordförande i Stockholms FN-förening.

– Det är inte många som känner till kvinnokonventionen, men Sverige var ett av de första länder som godkände och ett år senare ratificerade den.

Denna FN-konvention antogs 1979 för att eliminera alla former av diskriminering av kvinnor.

Gunvor talade till de romska kvinnor som samlats i en av salarna i kulturhuset.

– Jag tycker att ni ska starta studiecirkel och diskutera det som står i den här konventionen.

Hon menar att det är viktigt att kvinnor verkligen känner till vilka rättigheter de

har och som finns beskrivna i denna konvention.

– Lönediskriminering är fortfarande ett stort problem. Varför har en renhållningsarbetare fem tusen mer i lön än en förskollärare? Jo, det är ett manligt yrke.

Gunvor berättade också om ett kommande Nordiskt forum i Malmö då den nordiska kvinnorörelsen bjuder in till fyra dagar späckade med seminarier och föreläsningar med start 12 juni i sommar.

Mia Taikon, projektledare för jamis.se berättade lite om verksamheten.

– De nationella minoriteternas jämställdhetsarbete ligger på lite olika nivåer. Vissa arbetar främst med olikheten i lönesättningen andra mer med jämställdhet i hemmet och i gruppen. Det är viktigt att kvinnan själv äger rätten till att välja vad hon vill göra med sitt liv.

Mia tyckte att det är roligt att så många män var med under kvällen.

– Det visar att kvinnofrågan inte enbart rör kvinnor, att jämställdheten kräver mäns engagemang också. Jämställda kvinnor är en styrka även för män.

Mia uppmanade alla att rösta 25 maj.

– Jag kan inte säga vem ni ska rösta på, men jag kommer att rösta på Soraya Post så att vi romer får en röst i Europa.

Ebba Krumlinde (c) är en av de politiker som bjudits in. Hon är lokalpolitiker i Skarpnäcks stadsförvaltning.

– Denna dag borde inte finnas, men tyvärr behövs den fortfarande. Vi har inte kommit längre. I Centerpartiet har vi haft tre kvinnliga partiledare. Den första var

Karin Söder, sade Ebba Krumlinde.

Eva Larsson (mp) är i opposition i Skarpnäcks stadsdelsförvaltning. Hon är också ordförande i Gröna kvinnor.

– Vi kvinnor måste hålla ihop. Är man inte ständigt där med blåslampan händer inget. Den patriarkala strukturen är global.

Ann-Margarethe Livh (v) har varit politiskt aktiv länge.

– I Sverige har vi kommit långt, jämfört med många andra länder, men det finns fortfarande mycket att arbeta med. När det gäller er romska kvinnor måste ni ställa krav på politikerna som styr.

Rosario Ali Taikon arbetar på Sensus där han är projektledare för projektet Romané Buča.

– På Sensus tjänar kvinnor lite mer än vad män gör och det finns fler kvinnliga chefer än manliga.

Siste talare på listan var Europarådets förre kommissionär för mänskliga rättigheter, Thomas Hammarberg. Han talade om den rapport som gjorts angående Stockholms socialtjänsts registrering av romer.

– Den rapporten är ett uselt dokument, helt oacceptabelt juridiskt sett. Hon som skrivit den har missat det mesta.

På sina resor har Thomas träffat många romska kvinnor.

– Det är de som bär den tyngsta bördan. Det är de som inte kan skicka sina barn till skolan för att de inte har rinnande vatten för att kunna tvätta deras kläder eller någon mat att skicka med dem. Den stora frågan när det gäller marginaliseringen handlar om de romska kvinnorna.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

Kära vänner av Gamla bilder berättar. Nu fortsätter djupdykningen i Jonny Ivanovics fotoarkiv.

Bild 1 visar Serga, Butchulo, Kila och Voscho.

På bild 2 ser vi familjen Muteshti.

Bild 3 visar familjen Papadopoulos.

På bild 4 ser vi Serga, Sabina och Loli i Belgien.

Bild 5 är tagen på en julfest hemma hos Serga och Loli på 60-talet.

På bild 6 dansar Serga på Pepe och Zidavkas abiav på 70-talet.

Bild 7 visar Mami Lolis bröllop i Spanien.

På bild 8 Missiona ando Stockholmo med pastor Le Cossec.

Bild 9 är en bild från Paris på 60-talet. Till höger står Maté.

På bild 10 ser vi släktingar från Sverige på besök i Polen.

Tack Jonny för de fina bilderna!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering är det skolans ansvar att se till att det upphör. Om skolan inte tar sitt ansvar kan du anmäla det till DO.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se
Mer information hittar du på www.do.se